

татів науки свого часу, але й зумів перевершити ідеї пізніших епох і пізніших поколінь. Тому незакінчений трактат Данте, написаний ще латиною, місцями плутаний і навіть “темний”, наголосимо ще раз – досі не перекладений українською мовою, на відміну від “Божественної комедії” (її повний український переклад, як відомо, належить Євгеніві Дроб’язку, “Пекло” перекладали Іван Франко, Петро Карманський і Максим Рильський, Максим Стріха), разом із тим зберігає велике значення для нашої сучасності.

1. Будагов Р.А. Литературные языки и языковые стили. – М.: Высш. шк, 1967. – С. 332-350. 2. Данте Алигьери. Малые произведения / Издание подготовил [и примеч. составил] И.Н. Голинищев-Кутузов. – М.: Наука, 1968. – 651 с. 3. Жлуктечко Н.Ю. І.В.Шаровольський як дослідник середньовічного епосу // Мовні і концептуальні картини світу. Збірник наукових праць. Вип.. 22, частина І. – К.: ВПЦ “Київ. ун-т”, 2007. – С.104-108. 4. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник. – К.: ВЦ “Академія”, 2000. – 368 с. 5. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник. – К.: ВЦ “Академія”, 2003. – 464 с. Наливайко Д.С. Теорія літератури й компаративістика. – К.: Видавничий дім “Киево-Могилянська академія”, 2006. – 347 с. Семчинський С.В. Загальне мовознавство: Підручник. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: АТ “ОКО”, 1996. – 416 с. Семчинський С.В. Трактат Данте: про мову чи про красномовство? // Мовознавство, 1986, №5. – С. 58-63. Собуцький М.А. Мовна ситуація західноєвропейського середньовіччя в аспекті мовно-культурної взаємодії. Автореф. дис. ... доктора філол. наук. – К., 1999. – 32 с. Собуцький М.А. Мовно-культурний простір західноєвропейського середньовіччя. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1997. – 208 с. Степанова Л.Г. Итальянская лингвистическая мысль XIV-XVI веков (от Данте до Позднего Возрождения). – СПб.: Изд-во РХГИ, 2000. – 504 с. Франко І. Данте Алліґ’ері. Характеристика середніх віків. Життя поета і вибір із його поезії / Вступ. ст. І.Басс “золоті мости духовного єднання”. – К.: рад. письменник, 1965. – 327 с.

Шулінова Л.В., к. філол. н., доц.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

СИНЕСТЕЗІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

У статті розглянуто синестезії, в основі яких сприйняття звукових, зорових, смакових і тактильних відчуттів у поетичному художньому мовленні Василя Симоненка.

Ключові слова: синестезія, ідіостиль, мовна картина світу, відчуття.

The synaesthesia of acoustic's, optical's, smell's, tactile's and taste's sensation in the poetical speech of Vasyl Symonenko are reviewed in the article.

Key words: synaesthesia, individual style, languages pattern of the world, sensations, feeling.

В статье рассмотрены синестезии, сформированные на визуальном, звуковом, вкусовом и тактильном восприятии мира в поэтической художественной речи Василия Симоненко.

Ключевые слова: синестезія, ідиостиль, мовна картина світу, відчуття.

Аналіз сучасного стану і ретроспективи в розвитку літературної мови, зокрема української, у сукупності її інтелектуально-виражальних і чуттєво-зображальних засобів цілком підставно здійснювати на прикладі мовотворчості визначних і презентативних в обрисах ідиостилі письменників. Ця підставність зумовлена тим, що саме їх мовна діяльність як вияв духовної сили народу створює хай розрізнені в часі, але ж вершини у розвитку мови, що, в об'єднуючому ці вершини контурі, відображає безперервний рух мови, надає йому наростаючої сили.

Досліджуючи історію української літературної мови, Русанівський В.М. визначає 60-ті роки як зародження третьої хвилі – письменників-шістдесятників і наголошує, що саме Василь Симоненко «першим відчинив двері у нову поезію ... Він ще писав у межах виробленої на той час української літературної традиції, але вже наважився говорити про ті явища в повсякденному житті, яких нібито не бачили інших» [Русанівський В.М. 2002, 378 – 379].

Тому, на наш погляд, ідиостиль Василя Симоненка є яскравим свідченням еволюції української мови особливо в аспекті розкриття її інтелектуального потенціалу. Дослідження поетичного мовлення митця дає можливість простежити за особливими знаковими етапами розвитку мови у перспективах ще не реалізованих можливостей. Ідиостиль письменника розглядатимемо з позицій віднесеності його до інтелектуального стилю (за Л. Шевченко), тобто такого, що «зорієнтований на суб'єктивно новий, нестандартний мовно-естетичний пошук, відкритість новаціям, несподіваний, часом парадоксальний спосіб постановки і вирішення художньо-естетичних завдань» [Шевченко Л.І. 2001, 12].

Ідиостиль кожного письменника не може бути описаний без урахування того, що лексика на позначення відчуттів посідає в мовотворчості значне місце (це виявляється і кількісно, і якісно). Саме назви відчуттів є однією з найвиразніших атрибутивних характеристик широкого кола важливих для майстра слова образів, у тому числі й ключових, що проходять наскрізно через усю його творчість, вони є тими «постійними, організуючими, цементуючими елементами ... носіями єдності в численних творах поета, елементами, що накладають на ці твори відбиток поетичної особистості ... ці елементи вносять цілісність в індивідуальну міфологію поета» [Якобсон Р. 1987, 145].

Одним із найвиразніших показників індивідуальності автора є синестезія, які розкривають особливості сприйняття й відображення ним картини світу.

Проте, вважаємо, це можна зробити не завжди (наприклад, не можливо дешифрувати всі картини Сальвадора Далі, Пабло Пікассо). Та чи є у цьому потреба, іноді важливе саме естетичне враження від побаченого і почутого, а не його тлумачення (основна функція мистецтва – естетичний вплив). Тому питання, що, ймовірно, митці відчують світ якимось по-особливому – дискусійне і потребує окремого розгляду. Проте, співвідчуття властиве кожній людині, яка може мислити асоціативно. Майже всі хоча б раз ужитті асоціювали запах зі смаком (*зіркий, терпкий аромат*), звук із дотиком (*м'який, теплий звук*) та ін.

Як відомо, феномен синестетичного мислення, а також роль синестезії в сучасному мистецтві привертає увагу дослідників уже понад сто років, від відомого сонета Артюра Рембо «Голосні», у якому він розфарбував звуки.

У художньому мовленні синестезії створюють надзвичайно цікаві контексти, що мають потужний експресивний вплив на сприймача інформації.

В естетичному сприйнятті відчуттів значна роль належить звичкам, традиціям, характеристикам людей, їх психічному стану. Надання переваги тим чи іншим відчуттям у мовотворчості можуть свідчити і про рівень засвоєння національних традицій, здобутків світової цивілізації, і про психічний склад митця.

Художньому поетичному мовленню В.Симоненка властиві різноманітні синестезії, що засвідчує асоціативність та унікальну складність мислення. Розглянемо детальніше кожно із груп синестезій.

Звук і дотик: *І шукаю знову / я для неї мови / і гарячих слів* [Симоненко 2010, 83]; *А він вимовляє, вистіває / Гарячі прості слова – І все давниною сивою / В очах моїх ожива* [Симоненко 2010, 104]; *Я досхожу написвся милої дотрути, / Я натомився від гарячих слів* [Симоненко 2010, 165]; *Поллюбив не за чорні брови, / не за вроду, немов весну, / а за щирю, гарячу мову / і за душу її ясну* [Симоненко 2010, 133]; *З шаленим щастям і сміхом гарячим...* [Симоненко 2010, 247]; *Кожне слово душу пекло.* [Симоненко 2010, 292]; *Знову читаю ці холодні фрази...* [Симоненко 2010, 162]; *Та встає перламутровий ранок / Кризь холодний і злісний рев, / І проміння зализує рани / В закатованих нічю дерев* [Симоненко 2010, 223]; *Але чому це сніг такий скрипучий? / Що крок – по серцю б'є холодний скрип* [Симоненко 2010, 287]; *Зойки захолили на губах* [Симоненко 2010, 138]; *Тишина хиталася велично, / Ніжні струни квилили внизу – / Тож було і солодко й незвично / У твоїх очах читає грозу* [Симоненко 2010, 205]; *І краєв темінь / Передсмертний стогін, / Безпомічний і гострий, / Мов ланцет* [Симоненко 2010, 253]; *Не розривати цю холодну тишу, / Вона міцна й похмура, мов граніт, / Хоч в ній пробив мікроскопічну нішу / Наш галасливий і бездарний світ* [Симоненко 2010, 169]; *Ульошу, у холодній тиші / Шаруділи сонні миші...* [Симоненко 2010, 361]; *Ні нас не вабить ніжна тишина...* [Симоненко 2010, 173].

Як бачимо, більшість синестезем має за основу не просто звук чи його відсутність, а вербалізований осмислений звук, тобто **слово**, що, безумовно, є важливим для автора. Привертає увагу те, що лексема на позначення тактильного відчуття **гарячий** використана автором у різних (почати абсолютно протилежних) значеннях: *переконливий, небайдужий, запальний, пристрасний, напружений*. Звісно ці значення є переносними щодо власне дотикового відчуття (який має високу температуру, сильно нагрітий), проте за шкалою рівня емоцій така віднесеність є підставною. Традиційним є використання лексеми **холодний** для відтворення негативних емоцій, переживань, ставлення.

Звук і зорові відчуття: *Я із надій будую човен, / І вже немовби наяву / З тобою, ніжний, срібномоулен, / По морю радості пливу* [Симоненко 2010, 196]; *Білі хмари і срібні ріки* [Симоненко 2010, 238]; *Ріки хлюпають срібно / У сиві скелі* [Симоненко 2010, 239]; *Ой, зима! / Біжить, регоче біло, Бубонами брязкає в степу...* [Симоненко 2010, 257]; *Гоготіло в ночі багаття...* [Симоненко 2010, 203]; *Ніби краплі солоного поту, / Світять чесні його слова* [Симоненко 2010, 230]; *У чорному гвалті боїв...* [Симоненко 2010, 238]; *Ми не слухали, ми не чули / Чорний шепіт сліпих віків* [Симоненко 2010, 290].

1) Як можемо спостерігати, поетичному мовленню Василя Симоненка властива синестезія, в основі якої зорово-звукові образи з атрибутом *срібний*. Як відомо, це одним зі способів художнього відображення дійсності через створення звуко-зорових асоціацій, вибудованих на символічному значенні атрибута “*срібний*”. Адже, саме «поява звукового значення у слова срібний реалізувало мовну тенденцію до синестезії – комплексної експлікації різнорідних чуттєвих уявлень» [антропним: *вражий син* [12: 642], *як циган у віцях* [12: 757], *сім мішків гречаного Гаврила* [12: 651], *як дівка засватана* [12: 201], *сліпий побачить* [12: 663] тощо;

2) антропно-соматичним: *майстер на всі руки* [12: 364], *дати серцю волю* [12: 177], *битий у тім'я* [12: 30], *як сіль в оці* [12: 651], *коли на долоні волосся виросте* [12: 124] тощо;

3) зооморфним: *як свиня в дощ* [12: 631], *як з козла молока* [12: 754], *як свиня на коня* [12: 631], *як рак свисне* [12: 592-593] тощо;

4) рослинним: *як голому в терну* [12: 159], *сім міхів горіхів* [12: 651] тощо;

5) природним: *як свиня в дощ* [12: 631], *побий тебе грім* [12: 152], *як вовк у зорях* [12: 754] тощо;

6) артефактно-речовим: *втопити в ложці води* [12: 136], *скуштувати каші* [12: 661], *як макогін на почви* [12: 365], *покуштувати хліба* [12: 661], *як з цапа вовни* [12: 754], *як сіль в оці* [12: 651] тощо;

7) духовним: а) релігійно-антропоморфним: *Агнець Божий* [12: 19], *Мати Божя* [12: 370]; б) релігійно-артефактним: *як баран у Біблії* [12:], *як мертвому кадило* [12: 284], *бий тебе хрест* [12: 152] тощо.

Отже, слова-компоненти фразеологізму виконують і функцію мовних знаків з їхнім лексичним значенням, і функцію імен реалій, що набули культурного смислу.

Таким чином, негація – складне й цікаве явище у сфері фразеології, має свій обсяг значення, не адекватне логічній категорії. Фразеологізми із заперечною семантикою репрезентують культурні коди, віддзеркалюють особливості концептуальної картини світу. Слова-компоненти формують фразеологізми як культурні знаки та співвідносяться з певними кодами культури.

Перспективи дослідження полягають у подальшому (етимологічному, семантичному, культурологічному, структурному) дослідженні явищ негації у сфері фразеології, а також опису культурних кодів за допомогою фразеологізмів із заперечною семантикою, віддзеркалення явища симетрії та асиметрії у сфері фразеології.

1. Алефиренко Н. Ф. Фразеология и паремиялогия / Н. Ф. Алефиренко, Н. Н. Семеновенко. – М.: Флинта: Наука, 2009. – 344 с. 2. Баган М. П. Специфіка фразеологічної реалізації заперечення в українській мові / М. П. Баган // Мовознавство. – 2010. – №1. – С. 68-75. 3. Большой фразеологический словарь русского языка. Значение. Употребление. Культурологический комментарий [Текст] / отв. ред. В. Н. Телия. М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2006. – 784 с. 4. Гудков Д. Б. Телесный код русской культуры: материалы к словарю / Гудков Д. Б., Ковшова М. Л. – М.: Гнозис, 2007. – 288с. 5. Дубровина К. Н. Энциклопедический словарь библейских фразеологизмов [Текст] / К. Н. Дубровина. – М.: Флинта: Наука, 2010. – 808 с. 6. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: Нариси [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В. В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2007. –

262 с. 7. Івашенко В. Л. Фразеологічні енантіосеми та енантіоніми в українській мові / В. Л. Івашенко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – Симферополь: Из-во Таврич. национ. ун-та им. В. И. Вернадского, 2009. – С. 26-32. – (Серия «Филология. Социальные коммуникации»; Том 22 (61), № 4 (1)). 8. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика і лінгвокультурологія / Красных В. В. – М., 2002. – 463 с. 9. Лінгвістический енциклопедический словарь [Текст] / Ін-т язукознаня АН СССР; Гл. ред. В. Н. Ярцева. – М.: Сов. енциклопедія, 1990. – 685 с. 10. Маслова В. А. Homo lingualis в культурі: Монографія / В. А. Маслова – М.: Гнозис, 2007. – 320 с. 11. Прадід Ю. Ф. Фразеологічна ідеографія (проблематика досліджень) / Ю. Ф. Прадід. – К.: Сімферополь, 1997. – 252 с. 12. Словник фразеологізмів української мови [Текст] / уклад. В. М. Білоноженко, Гнатюк І. С., Дятчук В. В. та ін.; [відпов. ред. В. О. Винник]. – К.: Наукова думка, 2003. – 1098 с. 13. Телия В. Н. Большой фразеологический словарь русского языка [Текст] / В. Н. Телия. – М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2006. – 784 с. 14. Ужченко В. Д., Фразеологія сучасної української мови: навчальний посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К.: Знання, 2007. – 494 с. 15. Философский энциклопедический словарь [Текст] / Гл. ред. Л. И. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.

Шумейко О.В., асп.,

Чернівецький національний університет імена Юрія Федьковича

МЕТАФОРИЧНІ МОДЕЛІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ „СТРАХ” В ПРОЗОВИХ ТВОРАХ СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Стаття присвячена аналізу метафоричних моделей представлення емоційного концепту „страх” у прозових творах сучасних американських письменників.

Ключові слова: *когнітивна метафора, метафорична модель*

Статья посвящена анализу метафорических моделей представления эмоционального концепта „страх” в прозаических произведениях современных американских писателей.

Ключевые слова: *когнитивная метафора, метафорическая модель*

The article is an analysis of metaphorical mappings of the concept “fear” in modern American prose.

Key words: *cognitive metaphor, metaphorical mapping*

У сучасній лінгвістиці спостерігається особливий інтерес учених до механізмів метафоричного відображення дійсності. Лінгвістичні дослідження у сфері мовного моделювання (Дж. Лакофф, М. Джонсон, Н. Д. Арутюнова, І. М. Кобозева, М. Блек та ін.) свідчать про те, що метафора є одним із найпродуктивніших засобів інтерпретації мов-